

celjske javne hiše. Meni se zdi ta zgodba povsem mogoča in Justinov doživljanje s to prostitutko v Celju in pozneje v vojaškem zaledju v Galiciji povsem verjeten. Je pretresljivo poglavje o družabno ponižani in izrabljeni ženski, ki vendar še ni popolnoma zatrla svoje prave ženskosti. Jaz verujem v možnost takih primerov.

Kot nekak nasprotni tečaj „nasedlemu brodu“, zakonu Justina Železnika z Ano Dolinarjevo, je pisatelj iz svoje pesimistične osnove, ko gleda in motri družbo, vendarle izkristaliziral dvoje ljudi, ki se vzdigneta iz zadušnega miljeja romana v novo življenje: zakonca Jošta, Justinovega prijatelja iz vojaških let, in Anino sestro Marto. Marta je izraz toplega, jasnega, plemenitega življenja žene. Mogoče je prav zaradi tega, ker jo očrta — in Jošta še bolj — tako premočrtno dobro in plemenito, polno vonja močne ljubezni in domače zemlje, manj resnična v svoji celoti. Čutim jo bolj kot izraz pisateljevega hotenja, da poveliča na neki način ljubezen, ki je čista in močna v svoji vdanosti. Gledam na Marto kot na kredo, dasi simpatično izpovedan in utelešen, ki ga izpove pisatelj sam o ženi. Manj je to mogoče reči o Joštu. Vtis imam, da Jošt ni živa oseba, ni živ človek, čeprav je socialni reformist, vraščen v domačo zemljo. Zakonu Ane in Justina nedostaja po mojem občutju za to življenjsko močno nasprotje, ki bi človeka zagrabilo iz osnov ljudi samih.

Kljub nekaterim hibam pa je roman „Nasedli brod“ močno delo. V povojnem času subjektivističnih ekstaz in mrzličnih poskusov najti vendarle neko ceno in merilo ljudem in času, ki že sega v sedanost iz vojne in njenih posledic, se dviga to Seliškarjevo delo nad čas in razmere, ki so bile. Mislim, da preko tega Seliškarjevega dela, ki je tako polno iskrenih izpovedi o ljudeh in družbi, ne bo mogel resno nihče. Ostalo bo živ dokument polpretekle generacije. In mislim tudi, da nič ne pretiravam, če trdim, da je Seliškarjevo delo ob Kreftovih „Celjskih grofih“ in za Kozakovo „Celico“ med najjačjimi naponi slovenskega literarno-tvornega duha zadnjih let.

Oprema knjige, ki jo je založila in izdala Tiskovna zadruga v zbirki „Slovenski pisatelji-sodobniki“ je lična. Po svoji preprostosti popolnoma ustreza vsebini in pisateljevemu stilu. Tisk je čist, zdi se mi pa malce predroben.

Onič Franc.

France Bevk: Žerjavi. Izdala in založila Vodnikova družba v Ljubljani, 1932. 104 str.

Slovenska Vipava in afriški Nil se družita v tej Bevkovi knjigi. Lepa Vida v okolju skeleče trde, boleče sočne sodobnosti, na egiptovskem ozadju dva tisoč naših lepih Vid, slovstveno lepih, življenjsko često tudi grdih. Dva tisoč slovenskih žená in deklet, ki jim viri življenja usihajo v pesku obnilske borbe za kruh, neredko v dušechi senci ponižanja in sramote, poosebljenih v peščici spretno izklesanih Aleksandrink. V prvi polovici je povest trdno zasidrana v svojem središču ob Vipavi pod Fajtim hribom, v drugi polovici se razcepi na dve središči, na vipavsko in egiptovsko.

Vojni invalid Florjan Beltram se poroči z Mozetičevo Francko, ki jo je vojna duševno huje pohabila nego njega telesno. Ta nevesta pribeži v zakon, da speča skromnemu Florjanu plod svojih zablod. Po drugem otroku njeno materinsko čuvstvo docela zakrknje. Zli duh vipavski, utelešen v teti Filomeni in v Žizmondu, jo spelje čez morje v Egipt. Mož se doma križa z bolehnim dojenčkom, z deklo Milko in s taščo, upa in obupuje, greši in pije, dokler se

po otrokovi smrti ne vrže pod vlak. Francka doživlja medtem svoj romanček z Jeanom črnih las in žgočega pogleda in se po več nevšečnostih odpelje z inženirjem Rubinsteinom v Sudan. „Pesek, pesek . . . In njeno golo življenje . . . Pesek, pesek . . .“

Vipavsko aleksandrinstvo je zajeto in prikazano kot rana, hujša, gnojnejša od nekdanjega amerikanstva, dasi ne tako obsežna. Vse inačice aleksandrinskih usod, ki se okrog glavne osebe polagoma razodenejo (Kraljičeva Klara, vesela Mara, teta Filomena, Julka s Krasa, Marija iz Brd, Melnikova in Boštjanova žena, gospa Nina), so kakor glavna ubrane na struno bleščave tujinske gnilobnosti in zastrtega hrepenenja po izgubljenem, nedosežnem domu. Po Goethejevem nasvetu: „Le polno sezi v burni tok življenja!“ je Bevk nasnoval svoje pripovedno tkivo iz šarih nasprotij med tiho domačnostjo in svetnim hrupom. Kakor v „Gospodični Irmi“ klijejo značaji tudi v tej povesti naravnost iz vojne. Florjanov in Franckin zakon je podoben pokrajini ob spodnji Vipavi: več let po vojni prežijo skrite nevarnosti iz zasede, včasih se razlete in uničijo vse, kar dosežejo. Bevk se je še enkrat izkazal neizčrpnega oblikovalca naših povojnih usod. Včasih, n. pr. v vlaku odhajajočih Aleksandrink ali v kairski nedelji na Esterinem domu plešočih deklet, se povest razgiblje, kakor bi se nameravala razmahniti v obsežnejše slikanje celotnega pojava teh slovenskih ženskih žerjavov, a se nato vselej trezno vrača v ožjo strugo glavnega dejanja. Mozaiški značaj Bevkove pripovedne umetnosti je vseskozi zelo viden in izrazit: nizanje drobnih kamenčkov, ki kljub svoji neznatnosti kot prvine naposled le dajo vtis zaokrožene umetnine.

Citat v začetku, deklamiranje iz „Lepe Vide“ na sredi in razne, po vsej knjigi raztresene podrobnosti dajejo knjigi zdrav ljudski, naroden značaj. Bevk je z „Žerjavi“ dokazal, da jedro naše morda najlepše pripovedne narodne pesmi tudi po Jurčiču in Cankarju še vedno oplaja in bogati naše slovstvo in našo duševnost.

Andrej Budal.

Rado Bednarik: Goriška in tržaška pokrajina v besedi in podobi. 216 str. Izdala književna založba „Sigma“ v Gorici. 1932. Natisnila Tipografia Fratelli Mosetti Trieste v Trstu.

Zelo koristno knjižico o slovenskih pokrajinah v kraljevini Italiji je sestavil znani profesor in publicist R. Bednarik. Že dolgo smo pogrešali poljudne zemljepisne, moderne študije o teh krajih, ki se zanje skoraj nihče prav ne zanima. V šolah tega pouka nimamo. Obenem je treba povedati, da stari pisci domoznanskih učbenikov vobče niso upoštevali socialne statistike in gospodarskih razmer; in še to, da je pokrajina kot celota šele zdaj umetno nastala in že zaradi tega ni bilo treba o njej sami posebne knjige. Saj vemo, da niti zemljepisno niti narodnostno in gospodarsko ni samostojna enota. Poskušati pa smo morali prej ali slej naše poljudne knjižnice izpopolniti, in posebno še Primorci so sprejeli Bednarikovo knjigo z velikim veseljem.

Razdelil je knjigo zaporedno v tri dele: *splošni* zemljepisni, gospodarski in upravni pregled: lega, obseg, površinske oblike, Kras, vodovje, podnebje, kmetijstvo, lov, rudarstvo itd., selišča, socialni sestav, cerkvena in posvetna razdelitev. To je nekakšen znanstveni del. Pisatelj je zbral potrebno snov iz obširnega slovstva, italijanskega, nemškega in slovenskega. Priloženi seznam vzbuja spoštovanje za njegov trud in moram priznati, da v tem oziru moje